

اثرات کشت زعفران در پایداری اقتصادی روستاهای دهستان در بقاضی شهرستان نیشابور

سید امیر محمد علوی زاده^{۱*}، محمود رضا میرلطفی^۲ و نازنین نعیم آبادی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳ دی ۱۳۹۴

تاریخ پذیرش: ۲۹ اردیبهشت ۱۳۹۵

چکیده

پایداری کشاورزی امروزه بی‌شک یکی از مهم‌ترین بخش‌های توسعه پایدار است. اتکای اصلی درآمد ساکنین روستاهای استان خراسان رضوی به محصولات کشاورزی و باغی به‌ویژه زعفران می‌باشد. در این راستا گل‌های فیروزه فام این گیاه پهنه اراضی شهرستان نیشابور را نیز در بر گرفته و در این شهرستان با استقبال زیاد کشاورزان مواجه شده است. در این مطالعه به بررسی کشت زعفران در ایجاد پایداری اقتصادی روستاهای دهستان در بقاضی در بخش مرکزی شهرستان نیشابور پرداخته شده است. روش انجام این پژوهش، مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی و میدانی و تحلیلی - توصیفی است. در همین چارچوب برای تعیین پایداری اقتصادی روستاهای دهستان در بقاضی دیویس استفاده شده است. این مدل شامل سه ماتریس می‌باشد که برای شاخص‌های اقتصادی به‌طور جداگانه محاسبه و تحلیل می‌شود. جامعه آماری روستاهای بالای صد خانوار در دهستان در بقاضی می‌باشد، همچنین حجم نمونه مورد مطالعه براساس فرمول کوکران ۳۰۸ خانوار است. نتایج حاصل از مدل موریس دیویس نشان داد، از بین ده روستای مورد مطالعه، روستاهای بحرودی، جیلو، خوجان و نوروزآباد از پایداری کم، روستای روح‌آباد، حقیه، شادمیانه، کاریزک و همچنین روستاهای باغ جعفرآباد و کاریز صباح از پایداری متوسطی برخوردار هستند. در راستای نتایج این پژوهش پیشنهادی مبتنی بر حفظ اشتغال در منطقه و حمایت از زعفرانکاران منطقه برای ترغیب کشت زعفران و پایداری روستاهای مورد مطالعه ذکر شده است.

کلمات کلیدی: توسعه پایدار، روستا، زعفران، مدل موریس دیویس

مقدمه

و در حال توسعه تبدیل شده است (Etaat & Mosavi, 2010). زعفران یکی از محصولات ارزشمند کشاورزی است که علاوه بر زیبایی خود، از لحاظ اقتصادی دارای ارزش افزوده بسیار بالایی است. نخستین زعفران زارهای جهان توسط ایرانیان در ایالت باستانی ماد در نواحی الوند و دامنه‌های زاگرس ایجاد شده و بعدها به دیگر نواحی زعفران خیز گذشته و جدید ایران و نیز سایر نقاط دنیا شیوع پیدا کرده است (Abrishami, 2004). اغلب مناطق کشور به علت نیاز آبی کم این محصول و سازگاری مناسب آن با شرایط محیطی، برای کشت آن مبادرت

توسعه پایدار یکی از جامع‌ترین مفاهیم در ادوار مختلف است. اهداف توسعه پایدار در تمامی سطوح محلی، منطقه‌ای و جهانی مطرح می‌باشد. در پارادایم جدید، توسعه پایدار به‌عنوان خوشبختی چند جانبه نسل بشر، بدون کاهش توانایی نسل‌های آتی و محیط زیست به گفتمان مسلط در کشورهای توسعه یافته

۱- استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، تهران.

۲- استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زابل.

۳- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه خوارزمی تهران.

*- نویسنده مسئول: (alavipnu@gmail.com)

متوسط اقتصادی برخوردارند.

باتوجه به اینکه تولید زعفران مختص به کشور ایران می- باشد، در کشورهای دیگر به‌طور اختصاصی بر روی اثرات اقتصادی زعفران بر پایداری روستاها مطالعاتی صورت نگرفته است. در ادامه به تعدادی از مطالعات داخلی و خارجی که در زمینه زعفران و پایداری اقتصادی انجام شده اشاره می‌شود.

پزی و همکاران (Pezzey et al., 2002)، در مقاله‌ای تحت عنوان توسعه پایدار اقتصادی، به مرور پژوهش‌های انجام شده در این زمینه پرداخته و به این نتیجه می‌رسند که در مناطق مختلف در آینده باید به بررسی بهبود معیارهای پایداری و حفظ تمایز بین بهره‌وری اقتصادی پرداخته شود.

صدیقی و پور کاخک (Sedighi & Purkakhak, 2004)، در مقاله‌ای تحت عنوان سنجش نگرش کشاورزان نسبت به تولید و توسعه کشت زعفران و بررسی مسائل و مشکلات آنان در شهرستان گناباد به این نتایج رسیدند، نگرش اکثر کشاورزان نسبت به کشت و توسعه و همچنین میزان مشارکت آنان در فعالیت‌های ترویجی و آموزشی به ترتیب در حد متوسط و نسبتاً خوب می‌باشد. منظم اسماعیل پور و کردوانی (Monazam Esmailpoor & Kardavani, 2010)، در پژوهشی با عنوان بررسی نقش محصولات کشاورزی با تأکید بر زعفران در شهرستان کاشمر، به این نتیجه رسیدند که اثرات اقتصادی زعفران بر توسعه روستایی، رفاه و امنیت، اشتغال‌زایی، افزایش درآمد، تثبیت جمعیت و کاهش مهاجرت‌های بی‌رویه به سمت شهر در بخش مرکزی دهستان بالا ولایت به وضوح محسوس است و این دهستان موقعیت مناسبی از لحاظ شرایط اقلیمی، آب و خاک مناسب برای کشت زعفران در مقیاس وسیع را دارا می- باشد. تالشی (Taleshi, 2011)، در مقاله‌ای با عنوان بی‌ثباتی سکونتگاه‌های کوچک روستایی در مناطق بیابانی، به این نتایج رسید که از اصول اساسی توسعه، ثبات اقتصادی و اقتصاد پایدار

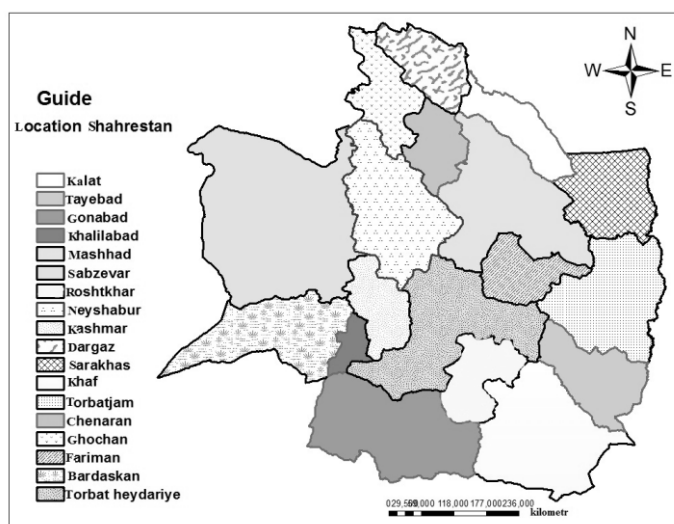
می‌ورزند. با توجه به اینکه نیشابور در یک منطقه خشک و نیمه خشک است و شرایط مناسب کشت زعفران را دارد، بسیاری از روستاهای شهرستان نیشابور به کشت زعفران مبادرت کردند، ولی به علت وضعیت اقلیمی و شرایط اجتماعی، وضعیت کشت زعفران از لحاظ اقتصادی در روستاهای مختلف این شهرستان متفاوت است. همچنین با توجه به اهمیت بسیار زیاد محصول زعفران از جنبه‌های گوناگون، نظیر بهره‌وری بالای آن در مقایسه با سایر محصولات کشاورزی، اشتغال روستاییان و جلوگیری از مهاجرت آن‌ها، درآمدزایی آن نسبت به سایر محصولات کشاورزی و همچنین از لحاظ توسعه صادرات این محصول غیرنفتی، می‌توان زعفران را در منطقه نیشابور به‌عنوان یک محصول فوق استراتژیک نام برد. با توجه به رشد جوامع روستایی و تنگناهای مربوط به اشتغال در روستا، لزوم بررسی دقیق کشت محصولات کشاورزی موجود در این منطقه به‌ویژه کشت زعفران، به دلیل اثرات مطلوب اقتصادی به‌مثابه راهبردی برتر در تأمین پارامترهای اساسی توسعه پایدار تلقی می‌گردد. در این بین، روستاها با توجه به دارا بودن زمینه‌های مساعد در زمینه کشت و تأمین نیازهای اساسی جوامع، نیازمند توجه و برنامه‌ریزی اصولی جهت دستیابی به توسعه پایدار هستند. بر این اساس مقاله حاضر با درک ضرورت موجود، سعی بر آن دارد که به بحث در زمینه جایگاه زعفران در پایداری اقتصادی روستا- های دهستان دربقاضی در بخش مرکزی شهرستان نیشابور پرداخته و راهکارهایی جهت حل تنگناهای موجود در این پژوهش ارائه نماید. در این بین سؤالی که مورد بررسی قرار می- گیرد آن است که کشت زعفران چه تأثیری در پایداری اقتصادی روستاهای دهستان دربقاضی شهرستان نیشابور داشته است؟ همچنین متناسب با سؤال این پژوهش فرضیه مطرح شده عبارت اند از: به نظر می‌رسد بعضی از روستاهای دهستان دربقاضی شهرستان نیشابور بر اثر کشت زعفران از پایداری

متغیر مستقل طبیعی فاصله از شهر، دارای رابطه منفی و معنی دار می‌باشد.

معرفی اجمالی منطقه مورد مطالعه

شهرستان نیشابور استان خراسان رضوی و در موقعیت جغرافیایی ۵۸ درجه و ۸ دقیقه طول شرقی و ۳۵ درجه و ۳۵ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۵۲ دقیقه عرض شمالی واقع گردیده است. این شهرستان به شکل بیضی در امتداد رشته کوه‌های بینالود قرار دارد. رشته کوه‌ها که به صورت نواری، در جهت شمال غرب - جنوب شرق شهرستان امتداد یافته، نیشابور را از شهرستان - های مشهد، چناران و قوچان جدا می‌سازد. در قسمت غرب، نیشابور و سبزوار ۱۶۲ کیلومتر مرز مشترک دارند و از طریق رشته کوه طاغنکوه از یکدیگر جدا می‌شوند. در قسمت جنوب غربی، رشته کوه‌های سرخ، با ارتفاعات نسبتاً بالا، این شهرستان را از شهرستان کاشمر جدا می‌سازد. مرز مشترک نیشابور با شهرستان کاشمر حدود ۵۱ کیلومتر و با شهرستان تربت‌حیدریه که در جنوب شرقی شهرستان نیشابور قرار دارد، حدود ۶۹ کیلومتر است.

است که در منابع آب و خاک نقش مهمی در نظام اقتصادی پایدار دارند، ولی در این منطقه (منطقه بیابانی) به دلیل کمبود منابع آب و خاک، مناطق روستایی دچار ناپایداری شده‌اند. فراهانی و همکاران (Farahani et al., 2012)، در مقاله‌ای با عنوان تحلیل پایداری اجتماعی - اقتصادی تولید زعفران و تأثیر آن بر توسعه روستایی دهستان بالا ولایت شهرستان تربت - حیدریه، با استفاده از روش توصیفی همبستگی و پرسش‌نامه نشان دادند که وضعیت اقتصادی روستاها از جمله درآمد پایین، نوسان قیمت زعفران، عدم تضمین قیمت‌ها، عدم بازاریابی مناسب، هزینه بالای تولید زعفران و ناکارآمدی نهادهای دولتی در ایجاد تعاونی جهت بهبود خرید و فروش زعفران در ناپایداری اقتصادی تولید زعفران نقش دارند. همچنین با وجود برخی از مشکلات اجتماعی از جمله دسترسی کم به نهادهای اجتماعی دولتی، مشارکت و همیاری مردم در قالب خود جوش و محلی در امور روستا و علاقه به تولید زعفران تأثیر مثبت بر پایداری داشته و به همین دلیل از لحاظ اجتماعی روستاها پایدارترند. همچنین، پایداری اجتماعی - اقتصادی تولید زعفران با متغیرهای مستقل انسانی (جمعیت و باسوادی) دارای رابطه مثبت و معنی دار و با

شکل ۱- موقعیت شهرستان نیشابور در استان خراسان رضوی، نگارندگان تحقیق، ۱۳۹۳

Figure 1- The Location of Neyshabur city in Khorasan Razavi, Source: research results, 2014.

نمونه آماری با استفاده از فرمول کوکران، در ۱۰ روستای مورد مطالعه ۳۰۸ نفر را شامل می شود (Hafezniya, 2008).
که در آن، N حجم نمونه، t درجه اطمینان در سطح ۹۵ درصد (برابر با $1/96$) p درجه احتمال وجود صفت برابر با $0/5$ ، q درجه احتمال عدم وجود صفت برابر با $0/5$ ، d احتمال خطا برابر با $0/05$ و N حجم جامعه برابر با جمعیت روستاهای مورد مطالعه به طور احتمالی تخمین داده شده است.

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از نرم افزار Spss و مدل موریس دیویس استفاده شده است. در ذیل مراحل این مدل به طور کامل بیان شده است. برنامه عمران سازمان ملل (UNDP)، الگویی را برای درجه بندی نواحی در رابطه با توسعه-یافتگی به کار برده است که به مدل موریس معروف است (Hosenzade Dalir, 2001). این الگو علاوه بر اینکه جدیدترین الگوی رسمی استفاده شده در سطح جهانی است، قابلیت استفاده در فضاهای برنامه ریزی با مقیاس های مختلف و متنوع را دارا است. این مدل با استفاده از اطلاعات در دسترس برای هر ناحیه، جایگاه توسعه یافتگی را میان سایرین، بر حسب هر یک از شاخص ها مورد سنجش قرار داده و جایگاه آن ناحیه را مشخص می نماید (Farhoudi et al., 2004).

متغیرهای مورد استفاده در این مدل عبارتند از: امنیت درآمد، امنیت شغلی، سرمایه گذاری خارج از روستا، سرمایه گذاری در روستا، قدرت خرید، افزایش سطح زیر کشت زعفران. روش کار به این صورت است که، در ماتریس اول به دنبال میانگین متغیرها با استفاده از نرم افزار SPSS است، در ماتریس دوم به دنبال پایداری روستاها است، در ماتریس سوم به دنبال ناپایداری روستاها است. در واقع می توان گفت ماتریس سوم عکس ماتریس دوم می باشد و یا به عبارتی با توجه به رتبه بندی مطرح شده در ماتریس دوم که نوع پایداری را بر اساس مقادیر خاصی

بر اساس تقسیمات سیاسی وزارت کشور در سال ۱۳۷۸ (قبل از تقسیم خراسان بزرگ) وسعت شهرستان نیشابور $8925/3$ کیلومتر بوده که $2/99$ از مساحت استان را در بر می گرفته است. بر اساس آخرین تقسیمات سیاسی کشوری، این شهرستان دارای ۵ بخش، ۱۵ دهستان، ۶۰۹ آبادی دارای سکنه و ۵ شهر به نام-های نیشابور، دررود، خروین، بزغان و قدمگاه می باشد (Madih, 2006).

مواد و روش ها

این تحقیق به روش تحلیلی- توصیفی انجام گرفته، گرچه از سایر روش ها نیز در مطالعات بهره گرفته شده است. تحلیلی، از این جهت که ناظر بر بررسی اثرات کشت زعفران در پایداری ابعاد اقتصادی روستاهای دهستان دربقاضی می باشد. به منظور انجام این پژوهش به دو روش اسنادی و میدانی به تهیه ی اطلاعات و تجزیه و تلفیق آن ها اقدام شده است. در مرحله ی اسنادی به گردآوری اطلاعات از کتب، نشریات، آمارنامه ها، نقشه و سایت های اینترنتی پرداخته شده است. در مرحله اخذ اطلاعات میدانی، ضمن مشاهده و مصاحبه با ساکنین روستاهای مورد مطالعه از طریق پرسش نامه ها، اطلاعات لازم اخذ شده است؛ و همچنین برای تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده، از مدل موریس دیویس^۱ و نرم افزار spss برای تعیین پایداری اقتصادی روستاهای ذکر شده استفاده می شود. نهایتاً با استخراج و تحلیل اطلاعات به دست آمده و تلفیق آن ها با یافته های حاصل از بررسی های اسنادی به تدوین نتایج تحقیق اقدام شده است. جامعه آماری روستاهای بالای صد خانوار دهستان دربقاضی که در مجموع ۱۰ روستا انتخاب شدند. جمعیت کل خانوار این روستاها ۱۵۶۲ نفر می باشد، همچنین

تعیین می‌کند، در ماتریس سوم نیز با توجه به همین رتبه‌بندی مطرح شده، نوع ناپایداری را نیز مانند ماتریس دوم بررسی می‌کند (Sadegh Begi, 2013). همچنین از رابطه ۳ برای تحلیل ماتریس سوم استفاده می‌شود.

ماتریس سوم استفاده می‌شود.

$$N = \frac{t^2 pq}{d^2} \left(1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right) \right) \quad (1)$$

$$I = \frac{MAX_{XII} - R_{XII}}{MAX_{XII} - MIN_{XII}} \quad (2)$$

$$1-SDI \quad (3)$$

منظور از رتبه‌بندی در واقع بیانگر این می‌باشد که شاخص توسعه بین ۰ و ۱ است که هر چه به ۱ نزدیک‌تر باشد نشانگر توسعه بیشتر است (Asayesh & Estelaji, 2003). همچنین برای طبقه‌بندی، روستاهای مورد بررسی در سه سطح پایدار، نیمه پایدار، ناپایدار که مورد استفاده توسط سازمان ملل متحد است، قرار داده شد. با توجه به این که سطح توسعه یا نمره پایداری هر روستا در ابعاد گوناگون عددی بین صفر تا یک است، اگر این رقم کمتر از ۰/۵ باشد، روستا ناپایدار است، چنانچه بین ۰/۵ تا ۰/۸ باشد، نیمه پایدار و اگر بیشتر از ۰/۸ باشد، روستاهای مورد نظر پایدار هستند (Neumayer, 2001).

چارچوب شاخص‌های اقتصادی

بسیاری از شاخص‌ها و روش‌های استاندارد برای سطوح محلی به دلیل اینکه که متناسب با منطقه مورد نظر نمی‌باشند، مناسب نیستند. بسیاری از داده‌های مورد نیاز در سطوح روستاها وجود ندارند و یا جمع‌آوری آن‌ها از طریق عملیات میدانی با مشکلاتی مواجه است. بدین لحاظ شاخص‌های سنجش پایداری تعریف شده در مقیاس جهانی بایستی بر اساس دو معیار اصلی تناسب و دسترسی، با شرایط ملی و محلی سازگار شوند (United Nations, 2007). همچنین شاخص‌ها بایستی نسبت به تغییرات زمان و مکان حساسیت داشته باشند، فاقد سوگیری ارزشی بوده و بتوانند شرایط آینده را پیش‌بینی نمایند (Liverman et al.,

جدول ۱- معرفی شاخص‌های اقتصادی

Table1- Economic indicators

شاخص‌های اقتصادی
Economic Indices
امنیت درآمد
income Security
امنیت شغلی
Job security
سرمایه‌گذاری خارج روستا
Investment outside the village
سرمایه‌گذاری روستا
Investment in village
قدرت خرید
Purchasing power
افزایش سطح زیر کشت زعفران
Increased cultivation of saffron

(Sadegh Begi, 2013).

نتایج و بحث

ماتریس اول شامل داده‌های خام یا همان میانگین شاخص‌ها می‌باشد؛ که در نرم‌افزار SPSS به دست آمده است (جدول ۲).

همان‌طور که در جدول زیر ملاحظه می‌شود، با استفاده از نرم افزار SPSS میانگین شاخص‌ها برای تک تک روستاها به دست آورده شده است.

جدول ۲- تحلیل ماتریس اول مدل موریس دیویس

Table 2- The analysis of first matrix of Moris Davis model

شاخص‌ها Indices	بحرودی Behrudi	خوجان Khojan	حقیه Haghiy	جیلو Jilo	شادمیانه Shadmiyaneh	روح‌آباد Rohabad	کاریزک Karizak	باغ جعفرآباد Baghjafarabad	کاریز صباح Karizsabab	نورزوآباد Noruzabad
امنیت درآمد income Security	4	3	4.61	4.87	3	3.52	3.36	3.40	2.86	4.43
امنیت شغلی Job security	4	3	4.29	4.29	3	3.84	3.50	3.40	2.83	4.03
سرمایه‌گذاری خارج روستا Investment outside the village	2	4.03	2	2	3.03	3.16	1.75	3.06	3.73	2.23
سرمایه‌گذاری در روستا Investment in village	4.01	2.22	4.22	4.22	2.51	3	3.20	2.40	2.54	3.63
قدرت خرید Purchasing power	4	3	4.19	4.19	3	3.52	3.36	3.40	3.22	4.40
افزایش سطح زیر کشت زعفران Increased cultivation of saffron	4	3	4.19	4.19	3	3.52	2.63	2.63	2.70	3.10

ماتریس دوم: برای به دست آوردن ماتریس دوم از داده‌های شاخص‌های اقتصادی هر روستا در رابطه ۲ مورد محاسبه قرار خام ماتریس اول استفاده شده است. به این صورت که میانگین گرفته است

جدول ۳- تحلیل ماتریس دوم مدل موریس دیویس

Table 3- The analysis of second matrix of Moris Davis model

شاخص‌ها Indices	بحرودی Behrudi	خوجان Khojan	حقیه Haghiy	جیلو Jilo	شادمیانه Shadmiyaneh	روح‌آباد Rohabad	کاریزک Karizak	باغ جعفرآباد Baghjafarabad	کاریز صباح Karizsabab	نورزوآباد Noruzabad	میانگین average
امنیت درآمد Security income	0.46	1	0.13	0	0.13	0.72	0.80	0.78	0.79	0.23	0.50
امنیت شغلی Job security	0.19	0.88	0	0	0.88	0.30	0.54	0.60	1	0.17	0.39
سرمایه‌گذاری خارج روستا Investment outside the village	0.89	0	0.89	0.89	0.44	0.82	1	0.43	0.13	0.79	0.63
سرمایه‌گذاری در روستا Investment in village	0.06	1	1	1	0.85	0.11	0.51	0.91	0.83	0.29	0.46
قدرت خرید Purchasing power	0.28	1	0.15	0.15	1	0.62	0.77	0.71	0.83	0	0.56
افزایش سطح زیر کشت زعفران Increased cultivation of saffron	0.12	0.76	0	0	0.76	0.42	0.29	1	0.95	0.69	0.52
میانگین average	0.34	0.78	0.20	0.18	0.68	0.50	0.66	0.74	0.76	0.37	0.51

برخوردار هستند. در این ماتریس علاوه بر نشان دادن سطح پایداری شاخص‌های اقتصادی به بررسی سطح پایداری روستاها نیز پرداخته شده است. نتایج بررسی ضریب توسعه‌یافتگی روستاهای مورد مطالعه در شاخص‌های اقتصادی نشان داد که روستای بحرودی با ضریب ۰/۳۴، روستای حقیه با ضریب ۰/۲۰، جیلو با ضریب ۰/۱۸، نورزآباد با ضریب ۰/۳۷، در گروه اول از نوع توسعه پایداری کم برخوردار هستند. همچنین روستاهای روح‌آباد با ضریب ۰/۵۰، خوجان با ضریب ۰/۷۸، شادمیانه با ضریب ۰/۶۸، کاریزک با ضریب ۰/۶۶، باغ جعفرآباد با ضریب ۰/۷۴، روستای کاریزک صباح با ضریب ۰/۷ در گروه دوم از پایداری متوسط یا همان نیمه‌پایدار برخوردار هستند. در واقع می‌توان این گونه تحلیل کرد، میانگین ضریب شاخص‌ها و روستاهای به‌دست‌آمده ۰/۵۱ می‌باشد، این ضریب گویای پایداری متوسط می‌باشد.

برای تحلیل ماتریس دوم، روستاهای مورد بررسی به سه سطح پایدار، نیمه‌پایدار، ناپایدار که مورد استفاده توسط سازمان ملل متحد است، طبقه‌بندی شده است. با توجه به این که سطح توسعه یا نمره پایدار هر روستا در ابعاد گوناگون عددی بین صفر تا یک است، اگر این رقم کمتر از (۰/۵) باشد، روستا ناپایدار (پایداری کم) است، چنانچه بین (۰/۵ تا ۰/۸) باشد نیمه پایدار، اگر بیشتر از (۰/۸) باشد، روستای مورد نظر پایدار است (Neumayer, 2001). نتایج حاصل از ماتریس دوم نشان داد که شاخص‌های امنیت درآمد با ضریب ۰/۵۰، شاخص میزان تمایل به سرمایه‌گذاری در خارج از روستا با ضریب ۰/۶۳، شاخص قدرت خرید با ضریب ۰/۵۶، شاخص افزایش سطح زیر کشت زعفران با ضریب ۰/۵۱، در گروه دوم، از نوع توسعه نیمه پایدار برخوردار هستند. همچنین شاخص‌های امنیت شغلی با ضریب ۰/۳۹، شاخص میزان تمایل به سرمایه‌گذاری در داخل روستا با ضریب ۰/۴۳، در گروه اول، از توسعه ناپایدار (پایداری کم)

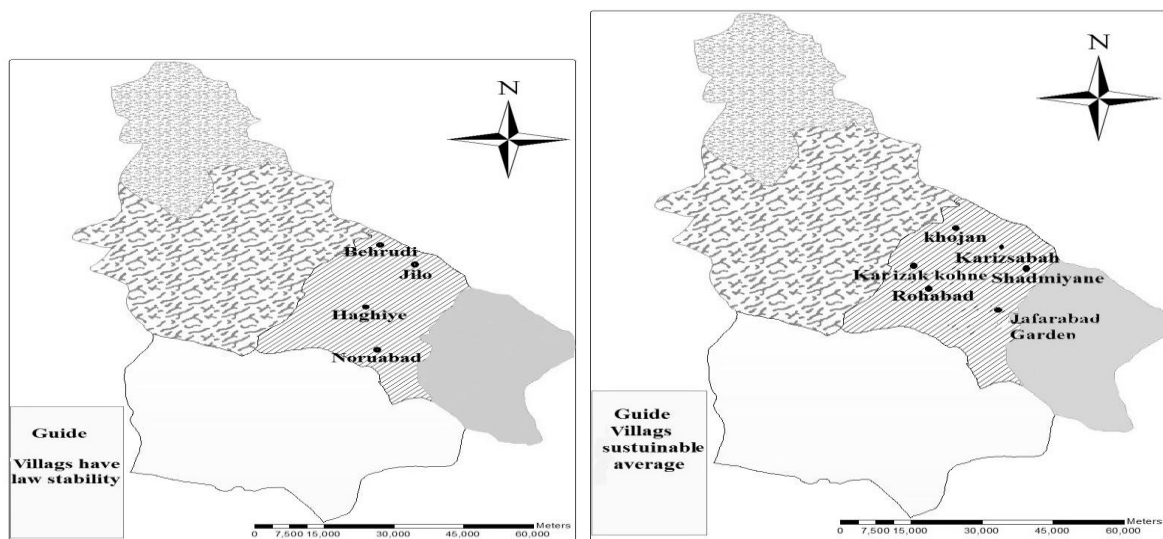
جدول ۴- تحلیل ماتریس سوم مدل موریس دیویس
Table 4 - The analysis of Third matrix of Moris Davis mode

شاخص‌ها Indices	بحرودی Behrudi	خوجان Khojan	حقیه Haghi	جیلو Jilo	شادمیانه Shadmiyaneh	روح‌آباد Rohabad	کاریزک Karizak	باغ جعفرآباد Baghjafarabad	کاریز صباح Karizsabab	نورزآباد Noruzabad	میانگین average
امنیت درآمد income Security	0.54	0	0.87	0	0.87	0.28	0.2	0.22	0.21	0.77	0.39
امنیت شغلی Job security	0.81	0.12	1	1	0.12	0.7	0.46	0.4	0	0.83	0.55
سرمایه‌گذاری خارج روستا Investment outside the village	0.11	1	0.11	0.11	0.56	0.18	0	0.57	0.87	0.83	0.43
سرمایه‌گذاری در روستا Investment in village	0.94	1	0	0	0.55	0.18	0	0.58	0.07	0.28	0.37
قدرت خرید Purchasing power	0.72	0	0.85	0.85	0	0.38	0.23	0.29	0.17	1	0.45
افزایش سطح زیر کشت Increased cultivation of saffron	0.88	0	1	0	0.24	0.58	0.71	0	0.05	0.31	0.48
میانگین average	0.66	0.36	0.64	0.50	0.41	0.39	0.27	0.51	0.23	0.68	0.45

ضریب ۰/۵۵ از ناپایداری متوسط برخوردار است. در این ماتریس علاوه بر نشان دادن سطح ناپایداری شاخص‌های اقتصادی، به بررسی سطح ناپایداری روستاها نیز پرداخته شده است. نتایج بررسی روستاهای مورد مطالعه در شاخص‌های اقتصادی نشان داد، روستاهای خوجان با ضریب ۰/۳۶، شادمیانه با ضریب ۰/۴۱، روح‌آباد با ضریب ۰/۳۹، کاریزک با ضریب ۰/۲۷، باغ جعفرآباد با ضریب ۰/۲۳، در گروه اول از ناپایداری کم برخوردار هستند. همچنین روستاهای بحرودی با ضریب ۰/۶۶، حقیه با ضریب ۰/۶۴، جیلو با ضریب ۰/۵۰، باغ جعفرآباد با ضریب ۰/۵۱، نوروزآباد با ضریب ۰/۶۸ در گروه دوم از ناپایداری متوسط برخوردار می‌باشند.

ماتریس سوم: در این ماتریس که مرحله سوم از محاسبه می‌باشد، برای نشان دادن سطح ناپایداری روستاهای مورد مطالعه در هر یک از شاخص‌ها، از رابطه ۳ در بخش مواد و روش‌ها که به معنی شاخص توسعه اقتصادی می‌باشد استفاده شده است (Sadegh Beigy, 2013).

از ماتریس سوم می‌توان نتیجه‌ای عکس ماتریس دوم گرفت. شاخص‌های امنیت درآمد با ضریب ۰/۲۹، شاخص میزان تمایل به سرمایه‌گذاری در خارج از روستا با ضریب ۰/۴۳، شاخص میزان تمایل به سرمایه‌گذاری در داخل روستا با ضریب ۰/۳۷، شاخص قدرت خرید با ضریب ۰/۴۵، همچنین شاخص افزایش سطح زیر کشت زعفران با ضریب ۰/۴۸، در گروه اول از ناپایداری کم برخوردار هستند. همچنین شاخص امنیت شغلی با

شکل ۲- موقعیت روستاها از نوع پایداری متوسط، کم در دهستان دربقاضی بخش مرکزی، نگارندگان تحقیق، ۱۳۹۳
Figure 2- Location of low and medium stability villages in Darbhazi, authors of the study, 2014.

کلیه درآمد و معیشت ساکنان آن‌ها به تولید و کشت زعفران متکی است. از جمله مناطقی که به کشت زعفران مبادرت می‌ورزند روستاهای دهستان دربقاضی در شهرستان نیشابور است. زعفران در این روستاها از این حیث که کشت و کار آن با زندگی

نتیجه‌گیری

با توجه به مطالب ارائه شده می‌توان نتیجه گرفت، کشت زعفران یکی از مهم‌ترین ارکان اقتصاد روستاهای منطقه مورد مطالعه را تشکیل می‌دهد. در ایران روستاهایی وجود ندارد که

تأخیر پرداخت به موقع مطالبات کشاورزان در جلوگیری از ورود واسطه‌ها و دلالتان نقش مؤثری ایفا نمود.

همانگونه که یافته‌ها نشان دادند میزان تمایل به سرمایه‌گذاری در داخل روستا از پایداری متوسطی برخوردار است. در این راستا می‌توان با حمایت دولت از طریق ارائه تسهیلات بانکی، در کاهش تمایل به سرمایه‌گذاری در روستا کمک بسیار بزرگی نمود.

حفظ اشتغال در منطقه و حمایت از زعفران کاران منطقه برای ترغیب کشت زعفران و پایداری روستاهای مورد مطالعه می‌تواند جزء برنامه‌های سازمان‌های مربوطه باشد.

مردم منطقه عجین شده، همچنین رابطه تنگاتنگی را بین استقرار خانوارهای روستایی با کشت و تولید به وجود آورده است، از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار است

نتایج حاصل از مدل موريس دیویس نشان می‌دهد، از بین ده روستای مورد مطالعه، روستاهای بحرودی، جیلو، خوجان و نوروزآباد از پایداری کم، روستای روح‌آباد، حقیه، شادمیانه، کاریزک و همچنین روستاهای باغ جعفرآباد و کاریز صباح از پایداری متوسطی برخوردار هستند. در پایان با توجه به مشکلات موجود در صنعت زعفران راهکارهای زیر پیشنهاد می‌گردد:

با توجه به نتایج تحقیق، امنیت شغلی از پایداری کمی برخوردار است. برای ایجاد امنیت شغلی در روستاهای بحرودی، جیلو، خوجان و نوروزآباد می‌توان با ایجاد حمایت قیمتی برای فروش زعفران و همچنین با ایجاد مراکز خرید و کاهش در

منابع

- Abrishami, H. 2004. Long to saffron today. Amir kabir Publications, Tehran. (In Persian).
- Asayesh, H., and Estelaji, A. 2003. Regional planning principles and methods (methods and models). Islamic Azad University, Tehran. (In Persian).
- Etaat, J., and Mosavi, S.Z. 2010. Centralization and sustainable development in Iran. Research in Human Geography 71: 89-106. (In Persian).
- Farahani, H., Javani, KH., and Karami dehkordi, A. 2012. Stability analysis of saffron and socio economic impact on rural development (item: Village Balavlayt city Torbat Hydariyh). Economic Space and Rural Development 2 (2): 95-112. (In Persian).
- Farhoudi, R., Mahdavi, M., and Farahani, H. 2004. Measuring the level of social stability villages of Markazi province Iran. Geographical Society 2 (2): 39-52. (In Persian).
- Hafezniya, M.R. 2008. Introduction to Research in the Humanities. Publications samt, Tehran. (In Persian).
- Hosenzade Dalir, K. 2001. Regional Planning. Publications samt, Tehran. (In Persian).
- Liverman, D.M., Hanson, M.E., Brown, B.J., and Merideth, R.W. 1988. From global sustainability toward measurement. Environmental Management 12 (2): 133-144.
- Madih, A. 2006. Nishabur and development strategy. Publisher of Navaye Ghazal, Firozeh. (In Persian).
- Monazam Esmailpoor, A., and Kardavani, P. 2010. The role of agriculture in rural development with emphasis on Saffron city of Kashmar Balavlayt Village. Land Geographical 7 (26): 31-51. (In Persian).
- Neumayer, E. 2001. Analysis of the human development index and sustainability. A constructive, proposal. Ecological Economics 39: 101-114.
- Pezzey, j, and Michael, T. 2002. The Economics of Sustainability: A Review of Journal Articles. To be published by Ashgate 2 (3): 1-33.

- Sadegh Beigy, N. 2013. Sewage abandoned urban impact on the socio-economic instability villages Savojbolagh). MA Geography and Rural Planning University zabol, Iran. (In Persian with English Summary).
- Sedighi, H., and Pur Kakhak, A. 2004. Saffron farmers' attitudes towards issues of development and evaluation of saffron (case study: city Gonabad). Iranian Agricultural Sciencesscience 36 (3): 699-689. (In Persian).
- Taleshi, M. 2011. Instablilty of small rural settlemants in desert Areas. Sustainable Development 2 (11): 19-22.
- United Nations. 2007. Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies. United Nations publication, New York.
- Ziyari, K. 2009. Principles and methods of planning Tente. Tehran University Publications, Tehran. (In Persian).

The Effects of Saffron Economic Stability of Rural Residents in the Darbeghazi District City of Nishabur

Seyed Amir Mohamad Alavizade¹, Mahmood Reza Mirlotfi² and Nazanin Naimabadi³

Received: 6 May, 2014

Accepted: 18 May, 2016

DOI: 10.22048/jsat.2016.17363

Abstract

Agricultural sustainability is undoubtedly one of the most important parts of sustainable development. The main source of income for the residents of villages of the Khorasan Razavi province is based on agricultural and horticultural products especially sale of saffron. In this regard the turquoise shades of the flowers of this plant encompass all of the fields in Nishabur and they have been much welcomed by farmers in this city. In this study, the cultivation of saffron in creating economic stability of the rural district Derbghazi in the central part of the city of Nishabur city will be examined. The research method in this paper is based on library, documentary, field and analytical – descriptive studies. In this context and in order to determine the economic stability of rural areas, the Morris Davis model has been used. This model contains three matrices that separately calculate and analyze the economic indicators. The statistical population under study consists of more than one hundred households from the rural villages in the Derbghazi rural district and the sample population studied consists of 308 households based on the Cochran formula. The results of the Morris Davis model indicate that among ten villages that were studied, Behroudi, Jilo, Khojan and Norouzabad have low economic stability, and Rouhabad, Hagiye, Shadmiyane, Karizak plus the villages of Jafarabad garden and Karizak Sabbah have average economic stability. In the end and based on the results of the research study some recommendations are presented in order to maintain employment in the region and support the farmers who are cultivating saffron to encourage the till of saffron and help the economic stability of the residents of the villages that were studied.

Keywords: Saffron, Sustainable development, The Morris Davis, The village.

1- Assistant Professor, Geography and Rural Planning, Payam Noor University, Tehran, Iran.

2- Assistant Professor, Geography and Rural Planning, University of Zabol.

3- Ph.D Student in Geography and Rural Planning, University of Tehran Karazmi.

(*-Corresponding author email:alavipnu@gmail.com)